

กาลเวลากับการพิสูจน์คุณค่าทางดนตรี

A Preciousness of Music through the Time

ฉลองชัย โฉมทอง¹

กิติมา ทวนน้อย²

Chalongchai Chomthong

Kitima Thuanno

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงคุณค่าทางดนตรีผ่านการพิสูจน์
ในเงื่อนไขของช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป โดยหยิบนำกระบวนการเชิงสุนทรียศาสตร์
พร้อมกับปรากฏการณ์ทางดนตรีที่เกิดขึ้นในบริบทต่าง ๆ อันมีบทบาทสัมพันธ์กับการชี้วัด
เชิงคุณค่าทางดนตรี โดยเวลา “อาจเป็น” ทั้งเครื่องพิสูจน์ว่าดนตรีนี้มีคุณค่าจริง และ
“ไม่อาจเป็น” เครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรี หากวิเคราะห์ตามแนวคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์
ความงามและคุณค่าของดนตรีแล้ว จะพบว่า กระบวนการรับรู้ตามแนวคิดเหล่านี้ จะเกิดขึ้น
จากการสัมผัสศิลปะและประสบการณ์ดนตรีผ่านช่วงเวลา ณ ขณะหนึ่ง ประกอบกับ
การมีแนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ศึกษาคุณค่าและสุนทรียศาสตร์ของดนตรี
เพิ่มมากขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ ทำให้มนุษย์เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของดนตรี ขณะเดียวกัน
เวลาไม่ได้เป็นปัจจัยหลักเพียงปัจจัยเดียวที่สามารถส่งเสริมหรือสร้างคุณค่าให้กับดนตรีได้
หากแต่ต้องมีปัจจัยสนับสนุนทางด้านอื่นอีกด้วย เช่น การมีปรัชญา แนวคิดหรือทฤษฎี
มาช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้มนุษย์เห็นคุณค่าและความสำคัญของดนตรี ผนวกกับบริบท

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุราษฎร์ธานี

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ของสภาพการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งรสนิยมและวัฒนธรรม การเสพดนตรีของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม

คำสำคัญ : กาลเวลา การพิสูจน์คุณค่า สุนทรียศาสตร์ ดนตรี

Abstract

This article is a dimensional questioning about an evaluation of time and music, analyzed by the using of an aesthetics process and music phenomenon in various contexts related to the music value indicators. Time “maybe” or “maybe not” a proof about the real music aesthetics value. After an analysis using the theory of aesthetics value and appreciation, a recognition process was realized by an absorbing of arts and an experience of music through a certain amount of time. Together with the increasing number of concepts or theories in the study of value and aesthetics of music help people in having experiences of aesthetic appreciation. “Time” is not the main factor in promoting or increasing the value of music. But philosophy, concept, theory, social context, local culture, people’s preference and music culture of each group of people are also the factors for people in an acknowledgement of the importance and value of the aesthetics of music.

Keywords: Time, Value proof, Aesthetics, Music

ความนำ

กาลเวลา หมุนเปลี่ยนเวียนไปอย่างไม่เคยหยุดนิ่ง ทุก ๆ ช่วงเวลาต่างมีความสัมพันธ์กับทุกสรรพสิ่งบนโลกใบนี้ บางสิ่งบางอย่างต้องรีบเร่งให้ทันกับการเดินทางของเวลา ในขณะที่บางสิ่งบางอย่างนั้นจะต้องรอคอยกาลเวลา ในสถานการณ์ที่รีบเร่ง

ให้ทันเวลา เช่น การดำเนินชีวิตของมนุษย์ การทำงาน การเดินทาง จำเป็นต้องทำภารกิจหน้าที่ให้ทันเวลา แม้กระทั่งการรักษาเยียวยาชีวิตหากช้าไปเพียงเสี้ยววินาที นั้นหมายถึงความเป็นความตายของชีวิต ในขณะที่บางสิ่งบางอย่างต้องรอคอยเวลา เช่น การผลิตซีดี เครื่องดีเอ็มแอลกอฮอล์ ต้องรอคอยช่วงเวลาที่เหมาะสมจนเกิดเป็นคุณค่าขึ้นมา กว่าจะมา เป็นซีดีที่มีรสชาติอร่อย กว่าจะมาเป็นไวน์ เหล้า เบียร์ ที่มีรสชาติดีล้ำค่าผ่านกระบวนการหมัก การบ่ม ต้องพิถีพิถันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จะเห็นได้ว่าหลาย ๆ สิ่ง หลาย ๆ อย่าง มักขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเวลา บางสิ่งจะเกิดคุณค่า ณ ช่วงเวลานั้น ๆ ในขณะที่บางสิ่งต้องใช้ การรอคอยเวลาอันยาวนานถึงจะเกิดเป็นคุณค่า เพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาเรื่องของ เวลาและคุณค่าทางดนตรี ผู้เขียนจะขอกกล่าวถึงการนิยามความหมายและทฤษฎี อันประกอบด้วย ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับเวลา คุณค่าและประเภทของคุณค่า บรรทัดฐานแห่ง คุณค่า เกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ และการวินิจฉัยคุณค่า ตามลำดับ

ภาพที่ 1 : Music and Times

ที่มา : Geneticchoir, 2018

เรามักจะได้ยินคำพูดที่ว่า “ให้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์” ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และเมื่อทุกครั้งที่ได้ยิน มักจะเกิดคำถามขึ้นว่า “อะไรคือความหมายของคำว่าเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์” อาจนิยามได้ว่า คำพูดดังกล่าว หมายถึง การนำหน่วยของเวลามาเป็นเกณฑ์กำหนดคุณภาพในการสร้างสรรค์สิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรืออาจหมายถึง สิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดคุณค่าหรือคุณภาพของสิ่งต่าง ๆ นั้น มักปรากฏตัวชีวิต

เป็นเงื่อนไขของเวลา ผนวกกับบริบทแวดล้อม ณ ช่วงขณะใดขณะหนึ่ง ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับเวลา ได้นิยามความหมายไว้ว่า “เวลา คือ ระยะห่างระหว่างสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งของทุกระบบหรือทุกสาร ซึ่งมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา” เวลาตามความรู้และความคิดของมนุษย์ มีความหมายต่าง ๆ กันไปอาจแบ่งเป็น 4 แบบใหญ่ ๆ (Main Modes of Time) คือ เวลาทางกายภาพ เวลาทางชีวภาพ เวลาทางสมอง และเวลาทางสังคมวิทยา ซึ่งเวลาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับดนตรี คือ เวลาทางสังคมวิทยา อันหมายถึงเวลาที่มนุษย์กำหนดและจัดสรรเพื่อใช้ในชีวิตสังคม ที่เรียกว่า เวลาทางศิลปะ (Artistic Time) คือ เวลาที่มนุษย์กำหนดขึ้นเป็นองค์ประกอบของศิลปะความเคลื่อนไหว อาทิ เวลา จังหวะ และลีลาของดนตรีหรือนาฏกรรม เวลาความสั้นยาวของวรรณกรรม ละครหรือภาพยนตร์ (สมควร กวียะ, 2546 : 197 - 204)

อย่างไรก็ดี เป้าประสงค์ของบทความชิ้นนี้ได้มุ่งศึกษาการประเมิน “คุณค่า” ทาง “ดนตรี” ผ่านกระบวนการเชิงสุนทรียศาสตร์ ประกอบกับแนวคิดเชิงปรัชญา พร้อมกับการปรากฏการณ์ทางดนตรีที่เกิดขึ้นในบริบทต่าง ๆ โดยมีบทบาทสัมพันธ์กับการชีวิตเชิงคุณค่าภายใต้ข้อจำกัดของ “เวลา” ที่เป็นเงื่อนไขในการประเมินคุณค่าของดนตรี โดยอาศัยเวลาเป็นตัวกำกับคุณค่าและคุณภาพของดนตรีไม่มากนัก

คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์

คำว่า “Value” ได้มีผู้อธิบายและให้ความหมายในภาษาไทยไว้อย่างมากมาย เช่น หมายความว่า คำนิยม ความนิยม คตินิยม ฯลฯ (อารี สุทธิพันธุ์, 2528 : 61) แต่ในกรณีนี้ ผู้เขียนขอใช้ความหมายของคำว่า Value ที่หมายถึง “คุณค่า” ซึ่งมีความหมายชัดเจนในตัว หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนา พึงพอใจและพึงประสงค์ สิ่งที่ตอบสนองความปรารถนาได้เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ดังนั้น คุณค่าจึงเป็นสิ่งที่ช่วยเหลือให้ความปรารถนาของมนุษย์เต็มสมบูรณ์ ศาสตร์แห่งคุณค่า เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญา ที่เรียกว่า คุณวิทยา (Axiology) อันประกอบไปด้วยความงาม (สุนทรียศาสตร์) ความดี (จริยศาสตร์) และความจริง (ตรรกศาสตร์) คุณวิทยามีส่วนสำคัญโดยตรงกับสุนทรียศาสตร์ ในการพิจารณาปัญหาคุณค่าทางสุนทรียะว่าด้วยเรื่องของความงาม ความดี และความจริงนั้นมีความสำคัญยิ่ง

ในการประเมินคุณค่าและการตัดสินสุนทรียภาพต่อสุนทรียศาสตร์ โดยมิตรรกศาสตร์และจริยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คุณค่า สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. คุณค่านอกตัว (Extrinsic Value) หมายถึง คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีค่าอยู่นอกตัว

2. คุณค่าในตัว (Intrinsic Value) การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่าในตัวเอง หมายความว่า เราต้องการสิ่งนั้นเพราะตัวสิ่งนั้นมีคุณค่าอยู่ในตัวเอง เช่น เห็นคุณค่าในตัวของงานศิลปะ ในการประเมินคุณค่าจะต้องมีมาตรฐานการชี้วัดการตัดสิน โดยมีบรรทัดฐานแห่งคุณค่า แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556 : 11 - 13) อันได้แก่

1) คุณค่าเชิงวัตถุวิสัย (Objective Value) ถือเป็นมาตรฐานการชี้ขาดของการตัดสินขึ้นอยู่กับคุณค่าทางวัตถุวิสัยหรือปรนัยวิสัยที่เคยยึดถือและยอมรับกันในกลุ่มสังคม เช่น คุณค่าของศิลปะวัตถุต่าง ๆ มีอยู่แล้วในตัวของมันเอง นอกจากนี้ นักสุนทรียศาสตร์แนววัตถุนิยมยังถือเป็นคุณค่าที่สำคัญ เพราะเชื่อว่ามิวัตถุจึงทำให้มีสุนทรียภาพเกิดขึ้น

2) คุณค่าเชิงจิตวิสัย (Subjective Value) ถือเป็นมาตรฐานการตัดสินที่ขึ้นอยู่กับประเมินของบุคคลหรือของกลุ่ม ยึดถือตามสถานการณ์ทางสังคม กำหนดและยึดถือกันมา มีการใช้ความรู้สึกเป็นตัวกำหนด คุณค่าเชิงจิตวิสัยนี้ถือเอาความรู้สึกที่เป็นนามธรรมมีความสำคัญสูงสุด เป็นทรศนะตรงกันข้ามกับคุณค่าเชิงวัตถุวิสัย เชื่อว่า เพราะมีจิตกำหนดจึงทำให้เกิดสุนทรียภาพ

สำหรับเกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์นั้นจะมีมุมมองของแต่ละคนที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันไป นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ก็ยังไม่สามารถที่จะหาข้อยุติที่เป็นเอกภาพกันได้ หลักการหรือหลักเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าความงาม พอสรุปได้เป็น 3 กลุ่ม (วนิดา ขำเขียว, ม.ป.ป. : 109 - 110) ดังนี้

1. กลุ่ม “อัตนัยนิยม” (Subjectivism) (หรือจิตวิสัย, อัตวิสัย) กลุ่มนี้เชื่อว่า ความรู้ ความดี และความงามทั้งหลาย ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีจริงในตัวของมันเอง แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา มนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นตัวตัดสินและเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมา

2. กลุ่ม “ปรนัยนิยม” (Objectivism) (หรือวัตถุนิยม, ปรนัยนิยม) กลุ่มนี้เชื่อว่า มีเกณฑ์มาตรฐานตายตัวแน่นอนในทางศิลปะ ซึ่งสามารถนำไปตัดสินผลงานได้ในทุกสมัย เกณฑ์นี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของใคร เป็นเกณฑ์มาตรฐานตายตัวเพียงเกณฑ์เดียวเท่านั้น ซึ่งคนที่สามารถเข้าถึงได้เพียงบางคน และคนเหล่านั้นต้องเป็นคนที่ได้รับการพัฒนาในทางจิตอย่างเต็มที่และสมบูรณ์จนจิตเกิดสัมผัสความรู้สึกตามมาตรฐานได้

3. กลุ่ม “สัมพัทธนิยม” (Relativism) มีแนวคิดคล้ายกับอัตถ์นิยม แต่มีรายละเอียดต่างกันตรงที่ สัมพัทธนิยมมีกฎเกณฑ์ตัดสินทางสุนทรียศาสตร์ที่ขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อม วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น หรือขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศของแต่ละพื้นที่แต่ไม่ขึ้นอยู่กับตัวผู้วิจารณ์ เพราะผู้วิจารณ์จะต้องวางตนเป็นกลาง และต้องสำนึกเสมอว่าตนเองเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสังคม เกณฑ์ตัดสินทางสุนทรียศาสตร์จึงผันไปตามสังคมบ้าง ตามพื้นที่ที่ตลอดจนภูมิอากาศของถิ่นนั้น ๆ จากเกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ดังได้กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจะนำเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตัดสินคุณค่าทางดนตรีเพื่อหาคำตอบว่า กาลเวลาสามารถพิสูจน์คุณค่าทางดนตรีหรือไม่

ก่อนการประเมินผลเพื่อตัดสินคุณค่านั้น จะต้องมีการวินิจฉัยคุณค่า ซึ่ง คานท์ (Immanuel Kant) กล่าวว่า การวินิจฉัยตัดสินเชิงสุนทรียะและศีลธรรมเป็นปัญหาเชิงตรรกะที่แตกต่างกันโดยพื้นฐาน และคานท์ก็อธิบายเกี่ยวกับวิธีการวินิจฉัยตัดสินไปถึงรสนิยม (Taste) ซึ่งโดยเหตุผลแล้วการแสดงออกซึ่งรสนิยม ความชอบและไม่ชอบจะต้องระมัดระวังแยกให้ออกจากการตัดสินทางด้านคุณความดี (Merit) การวินิจฉัยตัดสิน (Judgment) อาจจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับคุณค่าของความจริง (Truth Value) อาจจะเกี่ยวกับปัญหาถูก - ผิด หรืออีกด้านหนึ่งอาจจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์มาตรฐาน (Norm) มาตรฐานของคุณค่า (Standard of Merit) หรือการวินิจฉัยข้อเท็จจริง (Factual Judgment) การวินิจฉัยตัดสินคุณค่านั้น มนุษย์เป็นผู้กำหนดคุณค่าให้สรรพสิ่งและประเมินค่าตามเกณฑ์ที่วางไว้ ซึ่งเกณฑ์นี้มีมักจะอยู่นอกเหนือรสนิยม เป็นไปได้ว่าคุณค่าอาจจะขึ้นอยู่กับรสนิยมชอบ - ไม่ชอบ แต่มันก็ไม่ใช่สิ่งจำเป็นเสมอไป การวินิจฉัยตัดสินคุณค่าซึ่งขึ้นอยู่กับรสนิยมอาจเรียกได้ว่าการวินิจฉัยความซาบซึ้ง (Appreciative Judgment) (วีรณ ตั้งเจริญ, 2535 : 104)

ในการวิเคราะห์ประเมินหาคุณค่าของผลงานทางด้านงานศิลป์ มีนักคิดนักปรัชญาหลายท่านพยายามอธิบายและให้แนวทางเชิงปรัชญาเพื่อแสวงหาคคุณค่าอันแท้จริง ผู้เขียนหยิบยกประเด็นเรื่อง “คุณค่าของงานศิลป์” (Value of Art) จากหลายนักคิดมาศึกษาสรุปแบบลักษณะและความหมายของคุณค่า แบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (Kieran, 2001 : 215 - 225)

Malcolm Budd ได้กล่าวถึงคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทางดนตรี และคุณค่าที่เกิดขึ้นโดยเนื้อแท้ (Instrumental value and intrinsic value) โดยได้จำแนกคุณค่าของงานศิลป์ออกเป็น 2 ลักษณะที่แตกต่างกัน นั่นคือ คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทางดนตรี (Instrumental value) และคุณค่าที่เกิดขึ้นโดยเนื้อแท้ (Intrinsic value) คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทางดนตรีนั้น สามารถหาสิ่งอื่นมาทดแทนได้ เช่น การใช้เครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาเล่นทดแทนกัน แต่คุณค่าที่เกิดขึ้นโดยเนื้อแท้ เป็นแก่นอยู่ภายใน ประเมินและเข้าถึงได้จากการชื่นชมและประเมินค่าโดยใช้ความรู้สึกทางจิตใจผสมผสานกับประสบการณ์ทางด้านจินตนาการ คุณค่าที่เกิดขึ้นโดยเนื้อแท้ จึงมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจ

อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ Budd ถูกวิพากษ์จาก Robert Stecker ว่า หากความซาบซึ้งถึงคุณค่าที่เกิดขึ้นโดยเนื้อแท้ เป็นเพราะว่าเราสามารถมีประสบการณ์ร่วมกับสิ่ง ๆ นั้น และคุณค่าที่เกิดขึ้นเกิดจากการตระหนักและผ่านกระบวนการรับรู้จากตัวเรา สิ่งนั้นไม่ถือว่าเป็นคุณค่าที่แท้จริง แต่เป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นในรูปแบบของคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทางดนตรี ในทางกลับกัน หากจะวิเคราะห์หาคุณค่าที่แท้จริงของงานศิลป์นั้น คุณค่าดังกล่าวไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ภายในจิตใจแต่เพียงเท่านั้น หากแต่จำเป็นต้องมีอยู่ในตัวของสิ่ง ๆ นั้น โดยไม่ต้องอาศัยความสัมพันธ์อื่นใดเข้ามาช่วยส่งเสริมและสร้างความหมาย Stecker จึงวิเคราะห์ว่า คุณค่าที่เกิดขึ้นทั้งหมดในงานศิลป์ ไม่ได้เป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นจากเนื้อแท้ แต่เป็นคุณค่าที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อม

อีกประเด็นหนึ่ง คือ “สุนทรียนิยมกับการยอมรับความเป็นเอกและการจำแนกความพึงพอใจในงานศิลปะ” (Aestheticism and the distinctive pleasure of Art) โดย Peter Lamarque and Stein Olsen ให้ความเห็นว่า เราควรจำแนกความแตกต่างให้เห็นมุมมองของศิลปะที่หลากหลาย ว่าศิลปะชิ้นนี้ ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ทางด้านความรู้ จินตนาการหรือสุนทรียศาสตร์ ต้องพิจารณาว่าเนื้อหาสาระที่ศิลปะต้องการสื่อสารนั้นมีความน่าชื่นชมอย่างไร โดยเนื้อหาสาระของศิลปะจะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคุณค่าทางศิลปะของสิ่งนั้น ๆ ทั้งนี้ หลักในการพิจารณาว่าผลงานศิลปะชิ้นใดมีคุณค่า สามารถพิจารณาได้จาก ประเด็นที่ 1 คุณค่าของศิลปะต้องสอดคล้องกลมกลืนไปกับเนื้อหาสาระหรือสิ่งที่ต้องการจะสื่อสารในศิลปะแต่ละชนิด โดยคุณค่าที่เกิดขึ้น จะต้องไม่ลดทอนคุณค่าของเนื้อหาสาระ ประเด็นที่ 2 ความเป็นสุนทรียศาสตร์ของงานศิลปะ ต้องสามารถอธิบายพรรณนาความได้ เมื่อเราแบ่งแยกงานชิ้นนั้นตามมุมมองและวัตถุประสงค์ว่าถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความรู้ จินตนาการหรือสุนทรียศาสตร์ ประเด็นที่ 3 ต้องมองว่าความชื่นชมทางด้านศิลปะ เป็นส่วนที่โดดเด่นในกิจกรรมทางศิลปะพร้อมทั้งพิจารณาแยกแยะความแตกต่างระหว่างสุนทรียศาสตร์ คุณค่าของงานศิลปะกับศิลปะเพื่อวัฒนธรรมมวลชนออกจากกัน

ในการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ต้องใช้กฎเกณฑ์การประเมินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ดนตรีเป็นสุนทรียะอย่างหนึ่งในรูปแบบของเสียง ความงามทางด้านดนตรี คือ ความไพเราะ ดนตรีมีสุนทรียะในตนเอง แต่ละปัจเจกบุคคลสามารถรับรู้ความไพเราะได้ต่างกัน การเข้าถึงสุนทรียรสทางดนตรีในระดับที่ต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการรับรู้ทางผัสสะ คือ การฟัง ผู้ที่ฟังมากย่อมมีประสบการณ์ในการฟังมากและสามารถรับรู้ถึงสุนทรียรส เมื่อซาบซึ้งในคุณค่าทางดนตรีก็จะสามารถตัดสินคุณค่าทางดนตรีได้ ซึ่งผู้ตัดสินก็คือ ผู้ฟัง ความสามารถในการตัดสินคุณค่าทางดนตรีมีมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับอารมณ์ ความรู้สึก รสนิยม ความรู้และประสบการณ์ทางสุนทรียภาพของแต่ละบุคคล สภาพสังคมวัฒนธรรมของแต่ละยุคสมัย หากเพียงรับรู้และประเมินค่าว่านั่นคือเสียงดนตรีที่ไพเราะ แต่ยังมีอีกปัจจัยหลาย ๆ อย่างประกอบในการตัดสินคุณค่าทางดนตรี หนึ่งในปัจจัยเหล่านั้นอาจจะเป็น “เวลา” ก็เป็นไปได้ การวิเคราะห์คุณค่าของดนตรีโดยการหาเหตุผลมาอธิบายและชี้ชัดว่าสิ่งนี้มีคุณค่าหรือไม่

ผู้เขียนได้หยิบยกแนวคิดอันเป็นหลักปรัชญาที่อธิบายและให้ความหมายเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ ความงาม คุณค่าของศิลปะจากนักคิดนักปรัชญาในยุคสมัยต่าง ๆ ผสมกับการยกตัวอย่างปรากฏการณ์ทางสังคมมาวิเคราะห์หาคำตอบ ในทัศนคติของผู้เขียนได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า แท้จริงแล้ว เวลาอาจเป็นทั้งเครื่องพิสูจน์คุณค่าของคนตรีและไม่อาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของคนตรีได้ เนื่องจากผู้เขียนวิเคราะห์ว่า เวลาเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งที่เป็นส่วนประกอบในหลาย ๆ ส่วนที่ขับเคลื่อนให้ผลงานดนตรีชิ้นนั้นสามารถงอกและดำรงอยู่ต่อไปในหลายยุคสมัยของเวลา บางกรณี อาจมองว่าระยะเวลาหรือช่วงเวลา que เปลี่ยนผ่านเป็นสิ่งยืนยันว่าศิลปะนี้มีคุณค่า และในทางตรงข้าม บางกรณีอาจมองว่า ผลงานหรือศิลปะชิ้นนั้น ๆ จะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณค่าในตัวเนื้องาน เป็นปัจจัยหลัก โดยมีเวลาและปัจจัยอื่น ๆ ส่งเสริมและสนับสนุน ทั้งนี้ เวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของคนตรีหรือไม่ ผู้เขียนขออธิบายเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

เวลาอาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของคนตรี

การพิสูจน์คุณค่าจากงานสร้างสรรค์ด้วยกาลเวลา ควรตั้งคำถามก่อนว่า เวลาเป็นตัวพิสูจน์คุณค่าของงานสร้างสรรค์อย่างไร คุณค่าเหล่านั้นมีไว้ตอบสนองกลุ่มคนหรือปัจเจกชนประเภทใดและมีความเชื่อมโยงกันอย่างไร อนึ่ง ในการที่จะแสวงหาหรือประเมินคุณค่าจากผลงานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม “กาลเวลา” สามารถเป็นเครื่องมือในการวัดคุณค่าได้ อันเนื่องมาจากงานสร้างสรรค์ที่อยู่ใต้มงเงาของสิ่งที่เรียกกันว่า “วัฒนธรรม” ซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้ในกระแสธารแห่งกาลเวลา กล่าวคือ วัฒนธรรมถือเป็นจุดก่อเกิดแห่งการสืบทอดหรือส่งผ่านอารยธรรมจากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่ง ซึ่งบางวัฒนธรรมอาจมีระยะเวลาที่ยาวนาน หรือบางวัฒนธรรมอาจมีระยะเวลาที่สั้นกว่า ก็เป็นได้ ขึ้นอยู่กับการให้หรือการสร้างคุณค่าของคนในยุคสมัยต่าง ๆ ที่ได้รับวัฒนธรรมเหล่านั้น (ดวงมน จิตรจำนง, 2552 : 76) โดยได้ยกเหตุผลจากแนวคิดมานับสนุนในประเด็นต่อไปนี้

ประเด็นเรื่อง “ความงาม” และ “แก่นของความงาม”

จากแนวคิดของพลาโตได้อธิบายถึงความงาม โดยให้คุณค่าและความสำคัญของความงามและแก่นของความงาม โดยที่ “ความงาม” และ “แก่นของความงาม” เป็นคำสำคัญที่มีความหมายแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ในปรัชญาของเพลโตและถือเป็นผู้คนสมบัติที่สำคัญที่ศิลปะและธรรมชาติมีส่วนร่วม พลาโตเชื่อว่าทุกสิ่งบนโลกใบนี้มีคุณสมบัติของ “ความงาม” ที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ปรากฏอยู่ในรูปแบบที่หลากหลายและสามารถเข้าถึงได้ด้วยวิธีที่แตกต่างกัน บางสิ่งบางอย่างอาจเป็นความงามที่ไม่แน่นอน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่สิ่งสำคัญที่อยู่เบื้องหลังของความงามทั้งหมดเป็นนามธรรมที่เรียกว่า “แก่นของความงาม” สิ่งนี้ถือเป็นแบบของความงามเป็นความงามโดยสมบูรณ์ สามารถเข้าถึงได้โดยการคิดเท่านั้น ทนทานในการเข้าสู่หรือการไต่ระดับถึงแบบความงามโดยสมบูรณ์นั้น คือ การมีความรักในความงาม ผู้ใดสามารถพัฒนาการมองเห็นความงามที่เกิดขึ้นจากระดับวัตถุไปสู่ระดับจิต จากความงามแบบรูปธรรม (ความงาม) เข้าสู่ความงามแบบนามธรรม (แก่นของความงาม) พลาโตไม่ได้กล่าวว่าศิลปะมีบทบาทหน้าที่ยังไร ในการเดินเข้าสู่ความงามโดยสมบูรณ์ หากแต่ พลาโตเคยกล่าวไว้ว่า ผลงานศิลปะ อย่างเช่น ดนตรี จิตรกรรม มีความงามอยู่ในระดับหนึ่ง เข้าถึงได้โดยผัสสะ แต่เมื่อเรามีความคุ้นเคยกับมัน มันย่อมจะเปิดเผย “แก่นของความงาม” ที่แท้จริงออกมา โดยในบางครั้งศิลปินผู้ซึ่งเลียนแบบความงามในเชิงรูปธรรม ก็จะบิดเบือนตัดทอนรูปธรรมของความงาม เพื่อสร้างความเข้าใจในแก่นของความงามในระดับที่สูงขึ้น

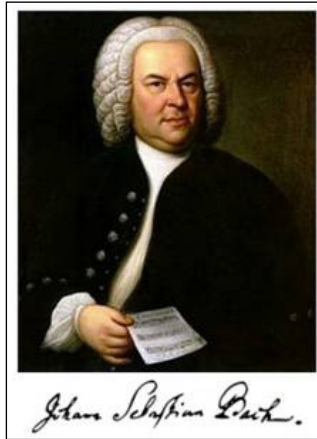
การประเมินคุณค่านั้นอาจมีหลายวิธีด้วยกัน ในทัศนะของพลาโต ให้คุณค่าและความสำคัญของความงามและแก่นของความงาม “ความงาม” ที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ นั่นก็คือ คุณค่าภายนอก (Value or Worth or Extrinsic) โดยมีคุณคาลักษณะที่สัมพันธ์ (Relation) เป็นคุณลักษณะที่ขึ้นอยู่กับบริบท (Context) ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ค่อนข้างเป็นปรนัยอันเน้นในคุณค่าของประโยชน์ ส่วน “แก่นของความงาม” เป็นความงามแบบนามธรรม นั่นคือ คุณค่าภายใน (Merit or Intrinsic value) เป็นคุณค่าที่แฝงเร้นอยู่ในสิ่งนั้นตลอดเวลา มีลักษณะเป็นสากลโดยไม่ขึ้นกับบริบท (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2556 : 15)

อย่างไรก็ดี จากชุดความคิดข้างต้น หากนำมาอธิบายในเรื่องของงานสร้างสรรค์ทางดนตรีผ่านในรูปแบบของเสียงโดยใช้ผัสสะทางการได้ยินเป็นตัวรับรู้ทั้งในแง่ของ “ความงาม” และ “แก่นของความงาม” สามารถกล่าวได้ว่า ผลงานทางดนตรีใดใดก็ตามที่ถูกสรรค์สร้างด้วยการสะท้อนเชิงประจักษ์จากธรรมชาติภายใต้พื้นฐานความดีงามแห่งความเป็นมวลมนุษย ผนวกกับจินตนาการและองค์ความรู้ด้านการประพันธ์ของคีตกวี อาจจะทำให้ผลงานเหล่านั้นดำรงได้ซึ่งคุณค่าแม้จะผ่านกาลเวลาไปก็เป็นได้

ประเด็นเรื่อง “เวลากับการโหยหาอดีต” (Silvers, 1991 : 211 - 212) การโหยหาอดีต หรือ “นอสตัลเจีย” (Nostalgial) คือ การแสดงถึงสภาวะอาการและความรู้สึกของคนที่มีสีก่อนไหวและถวิลหาบรรยากาศหรือความคุ้นเคยแบบในอดีต สำหรับ นอสตัลเจียในมิติแห่งทิศทางของเวลา (Time Perspective) ในการศึกษาเรื่องทิศทางของเวลานั้น ปรากฏการณ์มองดูเวลาในปัจจุบันมองในสองทิศทาง ได้แก่ การเหลียวหลังไปดูอดีต (Retrospective) และการแลไปข้างหน้า (Prospective) ซึ่งในประเด็นนอสตัลเจียนั้นเป็นการมองดูเวลาในทิศทางกลับหลังไปดูอดีตนั่นเอง (สุวรรณมาศ เหล็กงาม, 2554 : 240 - 242)

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอวิเคราะห์ถึงบทเพลงที่เป็นอมตะ เช่น เพลงคลาสสิก เพลงสุนทราภรณ์ เป็นต้น ที่ไม่ว่าจะเปลี่ยนผ่านไปกี่ยุคสมัยเพลงนี้ก็ยังคงเป็นที่ชื่นชอบและตราตรึงอยู่ในหัวใจของผู้ฟัง จนบางครั้งนำกลับมาร้องใหม่หรือเรียบเรียงใหม่ในหลายโอกาส โดยที่คำว่าอมตะของเพลง อาจหมายถึงคุณค่าเกิดขึ้นเพราะเงื่อนไขของเวลาที่เปลี่ยนผ่าน เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ ผู้เขียนขอวิเคราะห์ว่า ความเป็นอมตะของเพลงเกิดจากการประกอบสร้างผ่านปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ เช่น การมีปรัชญา แนวคิดหรือทฤษฎีมาช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้มนุษย์เห็นคุณค่าและความสำคัญของดนตรี ผนวกกับบริบทสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ รสนิยมและวัฒนธรรมการเสพดนตรีของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม และเมื่อนำองค์ประกอบเหล่านี้ประกอบเข้าด้วยกันโดยผ่านกระบวนการรับรู้ในช่วงเวลา ณ ขณะใดขณะหนึ่ง ดนตรีเหล่านี้ ก็จะเป็นคุณค่าที่นำไปสู่ความเป็นอมตะ ในที่นี้ ผู้เขียน ขอยกกรณีของ Johann Sebastian Bach (บาค) และการวิเคราะห์ดนตรีแนวโรแมนติกของ Pierre Boulez (บูเลซ) มาวิเคราะห์

กรณีที่ 1 Johann Sebastian Bach (บาค) ในช่วงเวลาที่บาคยังมีชีวิตอยู่ ทุกคนรู้จักเขาในฐานะนักออร์แกนและนักดนตรีที่มีชื่อเสียง แต่มิได้รับการยกย่องในฐานะผู้ประพันธ์เพลงชั้นเยี่ยม เมื่อเขาได้เสียชีวิตผลงานทางดนตรีของเขาจึงถูกลืมไปเป็นระยะเวลา 100 ปี จนกระทั่ง เฟลิกซ์ เม็นเดลโซห์น (Felix Mendelssohn) นักประพันธ์เพลงแห่งยุคโรแมนติก ได้นำผลงานของบาคมารื้อฟื้นและจัดแสดงใหม่ ผลงานของบาคจึงกลับมามีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักในฐานะผู้ประพันธ์เพลงชั้นยอดของยุคบาโรคและของดนตรีตะวันตกตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2548 : 178)

ภาพที่ 2 : Johann Sebastian Bach

ที่มา : Coloradobach, 2018

กรณีที่ 2 Pierre Boulez (บูเลซ) นักแต่งเพลงชาวฝรั่งเศสวิเคราะห์ถึงรูปแบบและสุนทรียศาสตร์ของดนตรีแบบโรแมนติกไว้ว่า ดนตรีแบบโรแมนติกยังคงถูกสร้างขึ้นมาอย่างต่อเนื่องและกลายเป็นธุรกิจการค้าที่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจได้อย่างมหาศาล โดยปรากฏอยู่ในรูปแบบของดนตรีประกอบภาพยนตร์แบบฮอลลีวูดที่มีความเป็นดนตรีแบบโรแมนติกอย่างเข้มข้น เพราะคุณค่าและสุนทรียศาสตร์ของดนตรีแนวดังกล่าว ได้ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนความเป็นละคร (Drama) ให้กับภาพยนตร์ เพราะมีคุณสมบัติเฉพาะทางด้าน

ความไพเราะ ความสามารถในการบรรยายอารมณ์หรือสถานการณ์ อีกทั้งยังแสดงถึง อารมณ์ความรู้สึกโศกเศร้า ตื่นเต้น ยินดี ได้อย่างชัดเจน จึงเป็นที่ชื่นชอบของผู้บริโภค ในปัจจุบัน (อดิภพ ภัทรเดชไพศาล, 2555 : 55 - 56)

กรณีตัวอย่างทั้ง 2 กรณีข้างต้น ผู้เขียนสามารถให้คำตอบได้ว่าเวลาเป็นเครื่อง พิสูจน์คุณค่าของดนตรี แต่เวลาไม่ได้เป็นปัจจัยหลักเพียงปัจจัยเดียวที่สามารถส่งเสริม ตามที่กล่าวไว้ แต่เนื่องด้วยบทเพลงของบาคและแนวเพลงโรแมนติก ถือเป็นบทเพลง ที่มีคุณค่าและมีสุนทรียศาสตร์ที่เป็นแก่นของความงามที่ชัดเจน เมื่อปัจจัยหลักหรือตัว เนื้อหาสาระของดนตรีมีคุณค่าที่ตรงตามอยู่ในตัวของมันเอง เป็นคุณค่าความงามแบบ พรณานิยม ผวนกกับการมีปรัชญา แนวคิดหรือทฤษฎีมาช่วยส่งเสริมสนับสนุนและอยู่ใน บริบทสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนในระยะเวลาที่เหมาะสม ร่วมกัน พร้อมกับการเกิดความซาบซึ้งทางด้านสุนทรียศาสตร์และเกิดรู้สึกร่วมทางด้าน การโยยหาอดีต ดนตรีชนิดนั้นก็ยิ่งดำรงอยู่ได้ในระยะเวลาที่ยาวนาน กรณีทั้ง 2 เป็นตัวอย่างที่เกิดจากคุณค่าของดนตรีที่เกิดขึ้นมาในยุคสมัยหนึ่งแล้วมีอิทธิพลในอีก ยุคสมัยหนึ่ง เวลาจึงอาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรีได้

กรณีความเป็นอมตะของเพลงสุนทราภรณ์ เพลงสุนทราภรณ์ คือ ผลงานเพลง ของวงสุนทราภรณ์ เป็นวงดนตรีประเภทลีลาศสำหรับความบันเทิงแก่ประชาชน ก่อตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2479 จากการที่ครูเอื้อ สุนทรสนานกับเพื่อน ๆ นักดนตรีรวมตัวกันตั้งวงดนตรี ไทยฟิล์ม ประจำบริษัทภาพยนตร์ไทยฟิล์มของพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ต่อมาในปี พ.ศ. 2482 บริษัทเล็กกิจการ ครูเอื้อ สุนทรสนานและนักดนตรีไทยวงไทยฟิล์ม จึงเข้ามา ประจำเป็นวงหัดดนตรี กรมโฆษณาการ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวงประชาสัมพันธ์ ส่วน “วงสุนทราภรณ์” เป็นชื่อของวงดนตรีซึ่งประกอบด้วยนักดนตรีชุดเดียวกันกับ วงกรมโฆษณาการ แต่เป็นชื่อที่ใช้สำหรับรับงานส่วนตัว

วงสุนทราภรณ์ประกอบด้วยนักดนตรีผู้มีความสามารถหลากหลาย ทำให้ผลงาน เพลงมีความหลากหลาย ทั้งทำนอง เนื้อหา และลีลา ในทศวรรษ 2490 ชื่อเสียงที่โด่งดัง ของวงสุนทราภรณ์ คือ ความสามารถในการประยุกต์เพลงไทยเป็นเพลงสากล และสามารถเรียบเรียงเสียงประสานเพลงให้เหมาะสมกับการลีลาศ โดยนำโครงสร้าง เพลงฝรั่งที่มีลีลาและจังหวะที่เหมาะสมกับการลีลาศ มาเปลี่ยนให้เป็นโครงสร้างของเพลงไทย

แต่มีรูปแบบลีลาจังหวะคล้ายเพลงสากล (ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์, 2549 : 259 - 260) จนเกิดเป็นบทเพลงอันทรงคุณค่ามากมายถือเป็นต้นแบบให้กับนักแต่งเพลงในยุคต่อมา ผู้เขียนขอวิเคราะห์ว่า เพลงสุนทราภรณ์เกิดจากการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่มาผสมผสานกับวัฒนธรรมตะวันตก เนื่องจากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายการสร้างชาติให้เจริญทัดเทียมกับมหาอำนาจทางตะวันตก โดยเน้นนโยบายปฏิรูปวัฒนธรรมตามอย่างวัฒนธรรมตะวันตก วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเริ่มปรับเปลี่ยนเป็นการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกและทำให้วัฒนธรรมด้านความบันเทิงแบบตะวันตกหลาย ๆ อย่าง เช่น การเต้นรำ หรือลีลาศ ซึ่งเป็นค่านิยมของยุคสมัยนั้น (ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์, 2549 : 54) หนึ่งในวัฒนธรรมด้านความบันเทิง ก็คือ การดนตรี เพลงสุนทราภรณ์ เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมใช้ประกอบการเต้นลีลาศในสมัยนั้น เกิดจากการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยเดิม (ดนตรี ท่วงทำนองไทยเดิมและฉันทลักษณ์แบบไทย) กับดนตรีตะวันตก (การเรียบเรียงเสียงประสานแบบสากล) จนเกิดความลงตัว หากมองในแง่สุนทรียศาสตร์แล้ว เพลงสุนทราภรณ์ เป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นโดยเนื้อแท้ มีคุณค่าความงามแบบปรนัยนิยม เป็นการประยุกต์เพลงไทยแบบเพลงสากล มีเนื้อร้องที่เต็มไปด้วยความหมาย มีความละเอียดละไมในการใช้ภาษา ท่วงทำนองที่ตัดแปลงมาจากเพลงไทยเดิม และได้อิทธิพลมาจากเพลงตะวันตก ซึ่งถือเป็นสิ่งแปลกใหม่ของวงการดนตรีของไทยในยุคสมัยนั้น ผลงานเพลงกว่า 2,000 เพลงของครูเอื้อ สุนทรสนาน เป็นผลงานอันทรงคุณค่าทางด้านดนตรีโดยเนื้อแท้ มีชื่อเสียงที่โด่งดังเรื่อยมาจนปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น เพลงเทศกาลต่าง ๆ เพลงราวลอยกระทง สวัสดิ์ปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น นอกจากนี้มีเพลงอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียง เช่น เพลงมองอะไรชอบในฝัน ฟลอร์เฟื่องฟ้า วังน้าว พรานทะเล นางฟ้าจำแลง พรานล่อเนื้อ ฯลฯ

ภาพที่ 3 : วงสุนทราภรณ์

ที่มา : Krutongmusic, 2018

ในสมัยปัจจุบันความโด่งดังของเพลงสุนทราภรณ์ได้หวนกลับมาในสังคมไทยอีกครั้ง หากย้อนหลังไปประมาณสิบกว่าปี มีการนำผลงานเพลงดัง ๆ ที่เป็นอมตะจำนวนมากมายนำกลับมาใช้ประกอบละคร ประกอบโฆษณา ฯลฯ โดยผ่านการเรียบเรียงใหม่ นิโบล โควาพิทักษ์เทศ (อ้างถึงใน สุวรรณมาศ เหล็กงาม, 2554 : 25) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เพลงไทยสมัยนิยมตามทฤษฎีของสุนทรียาศาสตร์ยุคหลังสมัยใหม่” เป็นกรณีตัวอย่างของการหวนกลับไปหยิบยกอดีตที่อยู่ในคลังแห่งความรู้ของผู้คนในสังคมอยู่แล้วกลับมาผลิตซ้ำใหม่ (Reproduction) ผลการวิจัยข้างต้น พบว่า การให้คุณค่ากับการนำเสนอผลงานเพลงเก่ามาผลิตซ้ำใหม่ ซึ่งปรากฏการณ์การทำซ้ำนี้แสดงให้เห็นถึง “การขายอดีตทางวัฒนธรรมและสร้างชีวิตให้มันกลับมาอีกครั้งหนึ่ง” โดยการรื้อ การรวม การจับมาผสมผสาน หรือการเลียนแบบ ซึ่งเป็นลักษณะของสุนทรียาศาสตร์ยุคหลังสมัยใหม่ที่แสดงถึงการหวนกลับไปรื้อคลังข้อมูลแห่งอดีตขึ้นมาใช้ ในกรณีบทเพลงสุนทราภรณ์ก็เช่นเดียวกัน บทเพลงสุนทราภรณ์ถูกนำมาผลิตซ้ำในลักษณะของการนำผลงานเก่ามาผลิตใหม่และขับร้องโดยนักร้องคนใหม่ เป็นการนำผลงานเพลงในยุคก่อนที่ครอบครองอยู่ในจิตใจของคนวัย 50 ขึ้นไป มาผลิตใหม่เพื่อให้ได้รับความสนใจจากคนร่วมสมัย

คุณอดิพร สุนทรसनาน เสนะวงศ์ ทายาทเพียงคนเดียวของครูเอื้อ สุนทรसनาน ผู้ก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์แนวหน้าว่า

“ต้องถือเป็นเรื่องที่น่าแปลกใจและภูมิใจนะคะ ที่เพลงที่แต่งไว้เมื่อ 50 - 70 ปีที่แล้ว แต่กลับยังได้รับความสนใจ มีผู้ทำเรื่องขอลิขสิทธิ์ใช้เพลงสุนทราภรณ์เข้ามาที่เราเกือบทุกวัน ทั้งไปใช้ในคอนเสิร์ต ประกอบละคร โฆษณา และสารคดี ทำเป็นเสียงรอสาย ตลอดจนการนำไปทำซ้ำโดยศิลปินหน้าใหม่ ๆ”

(แนวหน้าสุดสัปดาห์, 2556 : 13)

ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า เวลาอาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของคนตรี ในกรณีเพลงสุนทราภรณ์นั้น เป็นเพลงที่มีคุณค่าในตัวเอง แม้จะผ่านกระบวนการการผลิตซ้ำให้เข้ากับกระแสสังคมปัจจุบัน แต่ยังคงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย กาลเวลาจะผ่านไปก็ยุคก็สมัย เพลงสุนทราภรณ์ก็ยังคงได้รับความสนใจจากคนร่วมสมัย และเมื่อเพลงสุนทราภรณ์ได้เข้ามาแทรกซึมสื่อต่าง ๆ ในยุคดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ยิ่งทำให้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย นับเป็นการหวนพิงกลับมาจากความทรงจำในอดีตให้หวนระลึกถึงบรรยากาศความเป็นอมตะของบทเพลง การร้อยเรียงถ้อยคำท่วงทำนองอันเป็นเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะความเป็นสุนทราภรณ์ ทั้งความสมบูรณ์ทางคีตศิลป์และวรรณศิลป์ เป็นการผสมผสานเพลงไทยเดิมได้อย่างลงตัว ทำให้เห็นถึงความแตกต่างของเพลงตลาดปัจจุบันได้อย่างชัดเจน

ในประเด็นเรื่อง “เวลากับการโหยหาอดีต” หรือที่เรียกว่า “นอสตัลเจีย” (Nostalgia) เป็นปรากฏการณ์มองดูเวลาในปัจจุบันมองในทิศทางกาลเวลาที่เลี้ยวหลังไปสู่ออดีต (Retrospective) โดยนำ “เวลา” เป็นตัวตั้งเพื่อพิสูจน์คุณค่าของคนตรี ซึ่งผู้เขียนได้ยกกรณีความเป็นอมตะของบทเพลงดังได้กล่าวไว้ข้างต้น และตัดประเมินคุณค่าของคนตรีในแง่สุนทรียศาสตร์ได้ว่า เพลงคลาสสิก และเพลงสุนทราภรณ์ เป็นความงามที่มีคุณค่าในตัว (intrinsic value) มีบรรทัดฐานแห่งคุณค่าเชิงวัตถุวิสัย (objective value) เป็นมาตรฐานการชี้ขาดของการตัดสินขึ้นอยู่กับคุณค่าทางวัตถุและยอมรับกันในกลุ่มสังคม มีเกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ที่เรียกว่า “ปรนัยนิยม” (Objectivism) ซึ่งการมองคุณสมบัติในตัววัตถุนั้น ๆ ว่ามีความงามในตัวเอง ความงามจะคงอยู่และเป็นเช่นนั้นตลอดไป หรือเรียกว่า อมตะ แม้ว่ากาลเวลาจะเปลี่ยน สังคมเปลี่ยน ค่านิยมของคนเปลี่ยน

ไปตามยุคสมัยแต่ความเป็นอมตะของบทเพลงยังคงอยู่ เพลงคลาสสิก คุณค่าของดนตรีเกิดขึ้นมาในยุคสมัยหนึ่งแล้วมีอิทธิพลในอีกยุคสมัยหนึ่ง ส่วนเพลงสุนทราภรณ์ คุณค่าของดนตรีเกิดขึ้นมาในยุคสมัยหนึ่งและมีอิทธิพลต่อเนื่องมาจนกระทั่งยุคปัจจุบัน จึงสรุปได้ว่า “เวลาอาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรี”

นอกจากความอมตะที่ปรากฏขึ้นในบทเพลง ความอมตะหรือการโหยหาอดีต ยังปรากฏอยู่ในรูปแบบของการสะสมของโบราณ เพอร์นิเจอร์โบราณ รถโบราณ ไปจนถึงสิ่งของที่หายาก เพราะสิ่งเหล่านี้ ได้แสดงคุณค่าและความหมายของเวลาที่มากกว่าคุณค่าและความหมายของตัวมันเอง ซึ่งการสะสมของโบราณเปรียบเสมือนกับการสะสมประวัติศาสตร์ที่ผ่านช่วงเวลาในระยะต่าง ๆ ดังนั้น ตัวอย่างที่ผู้เขียนยกมานี้ จึงถือเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ

ยังมีกรณีที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขทางด้านเวลา ที่นอกเหนือจากประเด็นเรื่องการโหยหาอดีต แต่เป็นการสร้างคุณค่าเพิ่ม (Value Added) จากระยะเวลาที่เปลี่ยนผ่าน ดังเช่น ไวน์รสเยี่ยม หรือวิสกี้ชั้นยอด ที่เกิดจากการบ่มเพาะผ่านช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน ตัวอย่างทั้ง 2 กรณีนี้ เป็นสิ่งที่อธิบายได้ชัดเจนที่สุดว่าเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของผลงานหรือผลิตภัณฑ์ ดังจะเห็นได้ว่าในฉลากของผลิตภัณฑ์ จะแสดงถึงระยะเวลาที่บ่มเพาะ ยังมีเวลาบ่มเพาะมากเท่าใด คุณค่าและราคาของผลิตภัณฑ์นั้นก็จะมีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น เวลาจึงเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของผลิตภัณฑ์ได้เช่นกัน

เวลาไม่อาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรี

ประเด็นเรื่อง “เวลาและคุณค่าของผลงาน”

ในการประพันธ์ดนตรี ผู้ประพันธ์อาจมีกรอบแนวคิดและรูปแบบการประพันธ์ได้ในหลายลักษณะและวัตถุประสงค์ในการประพันธ์ที่ต่างกัน ตัวอย่างเช่น ในช่วงยุคศักดินา ดนตรีถือเป็นสื่อบันเทิงของชนชั้นสูง ศิลปินหรือผู้ประพันธ์ดนตรีมุ่งเน้นที่จะประพันธ์ดนตรีเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของชนชั้นสูง เนื้อหาของดนตรี มักจะนำเสนอถึงเรื่องราวของชนชั้นสูง ดังนั้น คุณค่าของศิลปะในยุคนี้ มักประเมินค่าจากความสวยงามหรูหรา อันแสดงถึงวิถีชีวิตและรสนิยมของชนชั้นสูง ดังนั้น ศิลปะอาจถูกสร้างขึ้น

เพื่อวัตถุประสงค์ทางด้านความงาม การซาบซึ้งถึงสุนทรียศาสตร์ในยุคนั้น จึงเกิดจากการซาบซึ้งในความงามที่สมบูรณ์แบบ ในระยะเวลาต่อมา เมื่อสังคมเข้าสู่ยุคสมัยของการปฏิวัติอุตสาหกรรม สังคมมีความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นผู้ใช้แรงงาน มีการแบ่งแยกชนชั้น การสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะเริ่มมีพัฒนาการที่ต่างออกไปจากเดิม ศิลปินบางกลุ่มทำหน้าที่สะท้อนสภาพและวิถีชีวิตของชนชั้นต่าง ๆ เช่น ความแตกต่างระหว่างชนชั้น การเสียดสีสังคม วิถีชีวิต สภาพการทำงาน เรื่องราวของชนชั้นกลางและความยากลำบากของชนชั้นกรรมาชีพ (ทีปกร, นามแฝง, 2531 : 82 - 85)

ดังนั้น ศิลปะในยุคนั้นบางส่วนถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความงามเหมือนยุคเดิม บางส่วนถูกสร้างขึ้นโดยมีชนชั้นนายทุนเป็นตัวกำหนดรูปแบบหรือแนวทางเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจ บางส่วนถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการสะท้อนสภาพความเป็นจริงทางสังคม เกิดเป็นศิลปะเพื่อมวลชน การซาบซึ้งถึงสุนทรียศาสตร์ อาจมีความแตกต่างไปจากเดิม เช่น ความซาบซึ้งอาจเกิดขึ้นจากการมองเห็นภาพสะท้อนความเป็นจริงของชีวิตที่ผสมปนเปไปด้วยความยากลำบาก ความแร้นแค้น ซึ่งแตกต่างกับการซาบซึ้งทางสุนทรียศาสตร์ในรูปแบบเดิมที่มองแค่ประเด็นความงามเพียงเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับเพลโต ในประเด็นของ “ความมั่งคั่งเชิงประโยชน์” (Beneficial Pleasure) (จรรยา โภภะรัตนานนท์, 2547 : 19 - 20) ที่อธิบายไว้ว่าคุณค่าและความหมายของสิ่งที่มีความงาม ที่เรียกว่า “ความมั่งคั่งเชิงประโยชน์” เป็นความงามที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ตรงตามจุดมุ่งหมาย ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญอันก่อให้เกิดความงาม นอกจากนั้น Peter Lamarque and Stein Olsen (Kieran, 2001 : 215 - 225) ให้ความเห็นว่า เราควรจำแนกความแตกต่างให้เห็นมุมมองของศิลปะที่หลากหลายว่าศิลปะชิ้นนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ทางด้านความรู้ จินตนาการหรือสุนทรียศาสตร์ ต้องพิจารณาว่าเนื้อหาสาระที่ศิลปะต้องการสื่อสารนั้นมีความน่าชื่นชมอย่างไร โดยเนื้อหาสาระของศิลปะจะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคุณค่าทางศิลปะของสิ่งนั้น ๆ ผู้เขียนนำมาวิเคราะห์หากคุณค่าในผลงานทางศิลปะพร้อมสรุปประเด็นทางด้านคุณค่าของงานศิลปะที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขบริบทของเวลาว่า คุณค่าของงานศิลปะหรือดนตรีเกิดขึ้นจากตัวเนื้องาน ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเวลา หรือในอีกนัยหนึ่ง เวลาไม่อาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรีได้

ในประเด็นของการวิเคราะห์คุณค่าหรือค่านิยม (Value) Alan H. Goldman ได้อธิบายไว้ว่าคุณค่าของงาน อาจเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมและมีปัจจัยบางประการที่ทำให้คุณค่าเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงไป โดย Alan ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “The Routledge Companion to Philosophy and Music” มีใจความดังนี้

“Reading Scores can tell us whole pieces were constructed or put together, but not why they are as good as they are. We must hear them to understand that. And once more our hearing or listening is not directed toward the satisfaction of any practical interests or development of any of our capacities: it is directed only toward the works themselves.”

(Alan H. Goldman, 2011, p.158)

จากข้อเขียนดังกล่าว ผู้เขียนแปลได้ว่า โน้ตเพลงไม่สามารถบอกหรืออธิบายได้ว่าเพลงเพลงนี้มีคุณค่าเพราะลึกซึ้งเพียงใด หากแต่เมื่อถ่ายทอดโน้ตเพลงเหล่านี้ผ่านทางการเล่นดนตรีชนิดต่าง ๆ แล้วเกิดเสียง เกิดการได้ยินการเล่นดนตรีนั้น ก็จะเป็นดนตรีโดยสมบูรณ์มีคุณค่าภายในตัวของมันเอง ดังนั้น คุณค่าของดนตรีจึงเกิดขึ้นเมื่อเกิดกระบวนการได้ยินได้ฟังเสียงดนตรีนั่นเอง กล่าวโดยสรุป คุณค่าของผลงานทางด้านศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์คุณค่าด้วยความงามหรือการวิเคราะห์คุณค่าในเชิงอรรถประโยชน์ เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า คุณค่าที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นจากตัวผลงานเองซึ่งการซาบซึ้งคุณค่านั้น เกิดขึ้นผ่านกระบวนการรับรู้ทางผัสสะต่าง ๆ ของร่างกาย

ประเด็นเรื่อง “เวลากับยุคอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม”

อุตสาหกรรมวัฒนธรรม เป็นผลลัพธ์ของการครอบงำสังคมที่ทำให้เกิดความเป็นมิติเดียวของสังคม ซึ่งกลืนกินรูปแบบในการดำเนินชีวิตทั้งหลายทั้งมวลของมวลชน จนในที่สุดวัฒนธรรมทั้งหมดได้ถูกทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ถูกจัดการและบริหารโดยมี

จุดมุ่งหมายเดียวก็คือการรับใช้นายทุน ลักษณะสำคัญของอุตสาหกรรมวัฒนธรรม คือ การทำซ้ำและกระบวนการทำให้เป็นมาตรฐานจะใช้ปัจจัยการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ ตีวงจำกัดความเป็นมาตรฐาน นำไปสู่การผูกขาดทางอุตสาหกรรมของนายทุน โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนด (ดุซงกี วรรณดุซงกี, 2552 : 195 - 198)

หลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต วิธีการผลิตและวัตถุประสงค์ในการผลิตผลผลิตต่าง ๆ ถูกทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเข้าถึงคนจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางดนตรีด้วยเช่นกัน โดยผลผลิตของงานดนตรีในยุคทุนนิยมนี้ ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและคุณค่าจากรูปแบบเดิมมาเป็นสินค้าหรือทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งออกไปยังกลุ่มชนจำนวนมาก อันมุ่งหวังผลกำไรทางด้านเศรษฐกิจ ในประเด็นดังกล่าว ฮีโอดอร์ ออดอร์โน (Theodor W. Adorno) (นันทวัฒน์ ฉัตรอุทัย, 2549 : 98 - 99) นักวิชาการชาวเยอรมันผู้เป็นที่รู้จักในนามของนักปรัชญาแนววิพากษ์ ได้วิจารณ์ดนตรีสมัยนิยมว่าเป็นรูปแบบของสินค้าทางวัฒนธรรมชนิดหนึ่ง que แสดงถึงจิตสำนึกอันผิดพลาดของผู้ที่นิยมชมชอบ และมองว่าดนตรีเหล่านี้ เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมในระบบอุตสาหกรรมของโลกระบบทุนนิยม (Mass production) เร่งกระบวนการผลิต (Mode of production) เพราะเมื่อดนตรีถูกผลิตมาเพื่อตอบสนองความต้องการของมวลชนเป็นจำนวนมาก ดนตรีจึงมีมาตรฐานเดียวกันหมด หากแต่อาศัยการโฆษณาการตลาด เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อส่งเสริมและการสร้างภาพลักษณ์ของสินค้า อันทำให้สินค้าเกิดความแตกต่างและเป็นที่ยอมรับชมชอบของมวลชนแต่ปราศจากคุณค่าที่แท้จริงมาตั้งแต่ต้น อันก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมกระแสนิยมหรือหมายถึงวัฒนธรรมของมวลชน (Mass Culture) ที่เร่งสร้างผลงานเพื่อตอบสนองความต้องการของมวลชนจำนวนมาก ผลงานเหล่านั้นจึงถูกสร้างมาให้เหมือน ๆ กัน (นฤพนธ์ ดำรงวิเศษ, 2549 : 25)

ดนตรีสมัยนิยมในมุมมองของอดอร์โนจึงเป็นเพียงสินค้าที่บงบอกถึงอุดมการณ์ของโลกระบบทุนนิยมที่มุ่งให้สังคมทุนนิยมยึดเหนี่ยวกันไว้เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์หรือความงามทางจิตใจ ดังนั้นในทรรศนะของผู้เขียน ผู้เขียนเห็นด้วยกับความคิดของ อดอร์โน ที่กล่าวว่าดนตรีในสมัยนี้เป็นดนตรีที่มีลักษณะเดียวกันหมด เพราะต้องเร่งกระบวนการผลิตและเข้าถึงมวลชนให้ได้มากที่สุด เงื่อนไขและความหมายของคำว่าเวลาในยุคอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมจึงไม่มี

คุณค่าและไม่ได้พิสูจน์อะไรเลย เพราะความหมายของคำว่าเวลาในยุคอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม มีนัยยะถึงความเร่งรีบ การแข่งขันช่วงชิงเพื่อจับจองพื้นที่ทางวัฒนธรรมโดยมีปัจจัยและแรงสนับสนุนทางด้านฐานเศรษฐกิจเป็นสิ่งรองรับ ดังนั้นเวลาในยุคอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ซื้อได้ จับจองได้ เลือกสรรได้ หากผู้ผลิตมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

การผลิตดนตรียอดนิยมสามารถเรียกได้ว่าเป็น “อุตสาหกรรมวัฒนธรรม” เพราะการส่งเสริมการขาย การจำหน่าย เป็นกระบวนการที่จัดอยู่ในการจัดการทางเศรษฐกิจและการผลิตที่ใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือได้คง “ความเป็นปัจเจก” ในวิถีการผลิตทางสังคม โดยมีการแบ่งงานกันทำระหว่างผู้ประพันธ์ ผู้เรียบเรียง พยายามบอกว่า เป็นงานศิลป์คุณภาพ ทั้ง ๆ ที่วิธีการผลิตนั้นไม่ต่างอะไรไปจากอุตสาหกรรม เงินถูกใช้ในการส่งเสริมการขายทางดนตรี นายทุนได้ซื้อเวลาของรายการวิทยุและโทรทัศน์ จากนั้นก็ทยอยระบายสินค้าผ่านการจัดรายการต่าง ๆ การเปิดเพลงแบบ “Ten Hitz in a row” อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นทั้งการส่งเสริมการขายและเป็นการสำรวจตลาดไปพร้อม ๆ กัน สังเกตได้จากเพลงที่ถูกถามถึงและออกอากาศบ่อยในช่วงนั้น ๆ ในทางตรงกันข้ามรายการวิทยุที่มีดีเปิดเพลงทำหน้าที่เป็นตัวแทนผู้คัดเลือกเพลงมักจะขายเสียง ก็มีสถานะไม่ต่างไปจากพนักงานขายสินค้าทางวัฒนธรรมของเพลงยอดนิยมและสินค้าในรูปแบบอื่น ๆ ที่ได้ซื้อเวลาไว้ ดังนั้น สินค้าทางวัฒนธรรมอย่างเพลงยอดนิยมจึงกำเนิดและถูกขับเคลื่อนด้วยเงินทุนเพื่อผลกำไรเท่านั้น สิ่งนี้ทำให้ออดอร์โนสรุปว่า “ชีวิตของดนตรีร่วมสมัยทั้งหมดนั้น ถูกครอบงำด้วยลักษณะแบบสินค้า” ส่วนผลที่ตามมา ก็คือ ความหลงใหลคลั่งไคล้ดนตรีแบบวัตถุ ซึ่งเป็นกรทำให้เกิดความถดถอยในการฟังดนตรี (ดุซงกี วรรณดุซงกี, 2552 : 204 - 205)

ในด้านหนึ่ง ประเด็นการวิเคราะห์ของออดอร์โน ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากเบอร์นาร์ด เกตรอน (Bernard Gendron) โดยยกปรากฏการณ์การเกิดดนตรีร็อกแอนด์โรลมาวิพากษ์ เกตรอน ให้ความเห็นว่า ดนตรีร็อกแอนด์โรล เกิดขึ้นเพราะเป็นการแสดงพลังการปลดปล่อยของกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ภายใต้ระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในสภาพสังคมทุนนิยม เกตรอนวิจารณ์ว่าสิ่งที่ออดอร์โนวิเคราะห์ ไม่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ดนตรีร็อกแอนด์โรลได้ เพราะมีบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกัน เกตรอนเห็นว่า เราไม่สามารถอุปมาเอาระบบการผลิตแบบสายพานอุตสาหกรรมมาเปรียบเทียบ

การผลิตผลงานทางด้านดนตรี งานของอดอร์โน เน้นแต่ด้านของการผลิตและเทคโนโลยี ซึ่งอิงข้อสมมุติฐานของกระบวนการเป็นอุตสาหกรรม ไม่ได้มองตัวผลงานและด้านของผู้บริโภคอย่างหลากหลายมิติ เกนตรอน จึงเสนอว่า เราควรแยกแยะการผลิตดนตรีออกเป็น (Functional Artifact) และ (Artifact Text) เพื่อวิเคราะห์การผลิตดนตรีในลักษณะต่าง ๆ และเพื่อสร้างความเข้าใจอย่างลุ่มลึกว่ากระบวนการผลิตดนตรีในวัฒนธรรมมวลชน วัฒนธรรมสมัยนิยม หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ดนตรีไว้หลายรูปแบบโดยมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า หากเราศึกษาวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงในแต่ละเพลง ซึ่งสามารถแยกแยะออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านหน้าที่การใช้งาน (Functional artifact) และด้านคุณค่าความเป็นดนตรี (Artifact text) (วิริยะ สว่างโชติ, 2549 : 4 - 6)

ในแง่ของสุนทรียศาสตร์ ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า ดนตรีที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ในด้านหน้าที่การใช้งาน เป็นดนตรีที่มีคุณค่าภายนอก (Extrinsic value) เป็นคุณค่าของประโยชน์ ขึ้นอยู่กับบริบทและมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เป็นการตัดสินคุณค่าแบบสัมพัทธนิยม ส่วนดนตรีที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองคุณค่าสุนทรียศาสตร์ความเป็นดนตรี เป็นดนตรีที่มีคุณค่าในตัว (Intrinsic value) เป็นการตัดสินคุณค่าแบบปรนัยนิยม เป็นเกณฑ์มาตรฐานตายตัวเพียงเกณฑ์เดียว ผู้ที่สามารถเข้าถึงสุนทรียรสได้ต้องได้รับการพัฒนาในทางจิตอย่างเต็มที่และสมบูรณ์จนจิตเกิดสัมผัสกับความงามมาตรฐานได้

อย่างไรก็ดี หากเหลียวหลังกลับมามองอุตสาหกรรมดนตรีของประเทศไทย ก็ยากที่จะปฏิเสธว่าในยุคปัจจุบันวงการเพลงไทยนั้น ได้จำแนกออกเป็นหลายรูปแบบ โดยส่วนใหญ่การสร้างสรรค์ดนตรีเป็นการสร้างสรรค์ในเชิงฉาบฉวย ไม่ได้แสดงแก่นของความงามที่ลึกซึ้งชัดเจน ผนวกกับความเร่งรีบในสังคมยุคปัจจุบัน ผู้บริโภคจึงไม่มีโอกาสได้สัมผัสแก่นของความงามและสุนทรียศาสตร์ของดนตรีได้อย่างลึกซึ้งเหมือนในยุคสมัยก่อน คุณค่าเชิงสุนทรียะของดนตรีไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญหรือเป็นแก่นแกนของความเป็นดนตรี หากแต่สิ่งที่มีอิทธิพลสำคัญ กลับเป็นการพยายามเร่งผลิตงานตามกระแสนิยม เพื่อตอบสนองความนิยมในช่วงเวลาสั้น ๆ แต่ได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่คุ้มค่าจากมวลชนคนหนุ่มมาก อาศัยประโยชน์จากทุนนิยมโดยซื้อพื้นที่และเวลาของสื่อมวลชน

สร้างกระแส โหมการโฆษณาชวนเชื่อ และประชาสัมพันธ์ผลงานเป็นระยะเวลายาวนาน อีกทั้งยังขยายอุตสาหกรรมดนตรีออกไปตามเส้นทางของสื่อมวลชนตามความสามารถ และอิทธิพลในการครอบครองสื่อของแต่ละราย ทำให้เวลาในความหมายนี้ ไม่ได้สร้างคุณค่าหรือพิสูจน์อะไรต่อเนื้อหาสาระแก่นแท้ของดนตรี หากแต่เวลาในความหมายนี้ เป็นเวลาที่สามารถซื้อได้ จับจองได้ และยึดถือไว้ได้ตราบเท่าที่ซึ่งมีความสามารถในการจ่าย เพื่อตอบสนองทุนนิยม ดังนั้น เวลาจึงไม่อาจเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าดนตรีนี้มีคุณค่าจริง ผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีของการโฆษณาประชาสัมพันธ์ (Promote) เพลงของคลื่นวิทยุ จะพบว่าในการเปิดเพลงของดีเจ พยายามเปิดเพลงซ้ำไปซ้ำมาหลายครั้งในแต่ละชั่วโมง เพราะรายการเพลงที่เปิดส่วนใหญ่ล้วนเป็นเพลงของค่ายเพลงที่เป็นผู้สนับสนุนคลื่นวิทยุ นั้น ๆ หากมีกำลังสนับสนุนมาก เพลงก็จะได้รับการเปิดบ่อยครั้ง เพื่อให้เกิดการเน้นย้ำ ภายในใจของผู้รับสารหรือมวลชน จนนำไปสู่ความสำเร็จทางด้านยอดขายของเพลง ในที่สุด ในทางตรงข้าม หากเพลงนั้นไม่มีค่ายเพลงหรือคลื่นวิทยุสนับสนุนก็จะขาดโอกาส ในการ Promote ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างเวลาในการออกอากาศ การเลือกหรือหยิบยก เพลงขึ้นมา Promote ฯลฯ สิ่งเหล่านั้น ทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐกิจ ผ่านทางการซื้อช่วงเวลา ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอสรุปว่าเวลาจึงไม่อาจเป็นเครื่องพิสูจน์ดนตรี ในยุคอุตสาหกรรมวัฒนธรรมได้เลย

เวลาอาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรีได้ในกรณีที่สถานภาพของดนตรีใด ๆ ก็ตาม หากมีกระบวนการรังสรรค์ออกมาอย่างประณีตและสามารถอธิบายได้ถึงที่มาที่ไปในเชิงทฤษฎีดนตรี ประกอบกับเรื่องราวที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อสารต่อผู้ฟัง ดนตรีเหล่านั้น ก็อาจดำรงด้วยคุณค่าภายในตัวของมันเอง เพียงแค่ต้องอาศัยองค์ประกอบทางด้านเวลาที่เปลี่ยนผ่านไป ผสมกับบริบทที่สอดคล้องกันอย่างถูกที่ถูกเวลาจึงจะสามารถหุ้มนำให้ ก่อเกิดเป็น “คุณค่า” ก็เป็นไปได้

ในขณะเดียวกัน เวลาก็ไม่อาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรีได้ในกรณี ที่สถานภาพของดนตรีใด ๆ ก็ตามที่ถูกสร้างขึ้นอย่างฉาบฉวยหรืออาจซ่อนแฝงด้วย วัตถุประสงค์บางประการเพื่อตอบสนองให้กับบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แม้ได้นำเวลามาเป็น เงื่อนไขในการพิสูจน์คุณค่าหรือต่อให้เวลาล่วงเลยผ่านไปแค่ไหน ดนตรีเหล่านั้นก็ไม่ได้มี “คุณค่า” เพิ่มขึ้นเลยก็เป็นได้เช่นกัน

บทส่งท้าย

เวลา “อาจเป็น” ทั้งเครื่องพิสูจน์ว่าดนตรีนี้มีคุณค่าจริง และในทางตรงกันข้าม บางกรณีเวลาก็ “ไม่อาจเป็น” เครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรี เป็นเพราะว่า หากวิเคราะห์ตามแนวคิดทางด้านสุนทรียศาสตร์ ความงามและคุณค่าของดนตรีแล้ว จะพบว่า กระบวนการรับรู้ตามแนวคิดเหล่านี้ จะเกิดขึ้นจากการซึมซับศิลปะและประสบการณ์ ดนตรีผ่านช่วงเวลา ณ ขณะหนึ่ง ประกอบกับการมีแนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ ศึกษาคุณค่า และสุนทรียศาสตร์ของดนตรีเพิ่มมากขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ ทำให้มนุษย์เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของดนตรี แต่ในขณะเดียวกัน เวลาไม่ได้เป็นปัจจัยหลักเพียงปัจจัยเดียวที่สามารถส่งเสริม หรือสร้างคุณค่าให้กับดนตรีได้ หากแต่ต้องมีปัจจัยสนับสนุนทางด้านอื่นด้วยเช่นกัน เช่น การมีปรัชญาเชิงสุนทรียศาสตร์ แนวคิด หรือทฤษฎีมาช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้มนุษย์เห็นคุณค่าและความสำคัญของดนตรีผนวกกับบริบทของสภาพการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งรสนิยมและวัฒนธรรมการเสพดนตรีของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม เป็นต้น

จากทรรศนะของผู้เขียนที่ว่าเวลาอาจเป็นเครื่องพิสูจน์ และในขณะเดียวกันเวลาก็ไม่อาจเป็นเครื่องพิสูจน์นั้น ผู้เขียนสรุปว่า ในบริบทของเวลาที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย ได้ตอบสนองความต้องการใช้เวลาของมนุษย์ในสังคมในยุคสมัยที่แตกต่างกัน หนึ่ง ในสมัยอดีตเวลาอาจใช้เป็นเครื่องยืนยันความมั่นคง คุณค่าและคุณภาพความดีของหลายสิ่ง ดังจะพบว่า มนุษย์เปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ กับเวลา ดังเช่น สุภาษิตคำพังเพยของไทยที่กล่าวว่า “ระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน” เป็นต้น คุณค่า ความงาม และสุนทรียศาสตร์ทางดนตรีก็เช่นเดียวกัน หากความงามและแก่นของความงามที่เป็นเนื้อแท้ แสดงถึงคุณค่าของดนตรีโดยสร้างภาพความตระหนักที่ซาบซึ้งในกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ ต่อให้ระยะเวลาเปลี่ยนผ่านไปก็ยุคสมัย ดนตรีและคุณค่านั้นก็ยังคงอยู่โดยมีเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ แต่ในทางกลับกัน ณ ปัจจุบัน บริบทของเวลาได้เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมในยุคสมัยเดิม เวลาถูกใช้เป็นพื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์การผลิต การสร้างเนื้อหา การแพร่กระจายและกลายเป็นส่วนหนึ่งของสื่อมวลชน เพื่อให้เข้าถึงมวลชนได้มากที่สุด ดังนั้น เวลาในบริบทโลกาภิวัตน์ จึงไม่อาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าใด ๆ ได้เลย

สิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยใช้เวลานานจะมีคุณค่าสูงขึ้นตามไปด้วย เพราะเป็นคุณค่าที่ผูกพันกับเวลา ดนตรีที่มีความสมบูรณ์ในตนเองได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปและถูกสร้างขึ้นมายาวนาน ถือเป็นดนตรีที่เกิดจากกาลเวลาอาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรี ในขณะที่ดนตรีที่เกิดขึ้นจากการผลิตเพื่อให้ทันกับความต้องการของตลาด เป็นดนตรีที่ฉาบฉวย หาแก่นสารมิได้ เป็นเพียงกลไกการผลิตซ้ำ ขาดความหลากหลายที่นำไปสู่การผูกขาดทางอุตสาหกรรมของนายทุนโดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนด เวลาไม่อาจเป็นเครื่องพิสูจน์คุณค่าของดนตรี

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ : เอดิชั่นเพรสโปรดักส์
- กาญจนา แก้วเทพ และคนอื่น ๆ. (2554). **สื่อเก่า สื่อใหม่ เชื่อมร้อย**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). **สุนทรียศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปะวิจารณ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา โกมุทร์นานนท์. (2547). **สุนทรียศาสตร์ กรีก - ฟินฟู**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2548). **สังคีตนิยม : ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดุขฎี วรรณธรรมดุขฎี. (2552). **รสนิยม ป๊อป ร็อค ในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมของดนตรียอดนิยม/แบบอคอร์โน้**. ใน เกษม เพ็ญภินันท์ (บก.). **ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์**. หน้า 195 -198. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2552). **การศึกษาวรรณคดีแบบฉบับ**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/rusamelae/article/view/75290>. [2561, มีนาคม 1].
- ทีปกร (นามแฝง). (2531). **ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน**. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2549). **ความต่างของวิถีคิดต่อวัฒนธรรมกระแสนิยม**. ใน **รัฐวุฒิเสนาคำ** (บก.). **เหลียวหน้าแลหลัง วัฒนธรรมป๊อป**. หน้า 25. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

- นันทวัฒน์ ฉัตรอุทัย. (2549). **อดอร์โนกับอุตสาหกรรมวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเพลงสมัยนิยม (Popular Music)**. ใน ฐิรุฒติ เสนาคำ (บก.). **เหลี่ยมหน้าแลหลังวัฒนธรรม** ปี 1. หน้า 81 - 126. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- หนังสือพิมพ์แนวหน้า. (2556, 11 พฤศจิกายน). **กว่าจะเป็น “สุนทรภรณ์” 74 ปี วงดนตรีแห่งยุค. แนวหน้า**. หน้า 13.
- ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์. (2549). **วัฒนธรรมบันเทิงในชาติไทย**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- วนิดา ข้าเขียว. (ม.ป.ป.). **สุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพฯ : พีเอส.พรินท์.
- วิริยะ สว่างโชติ. (2549). **ดนตรีบนหนทางของวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ : จรัสสินทวงศ์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2535). **ศิลปะและความงาม**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- สมควร กวียะ. (2546). **ทฤษฎีการสื่อสารประยุกต์**. กรุงเทพฯ : อักษราพิพัฒน์.
- สุวรรณมาศ เหล็กงาม. (2554). **หวนคิดถึงคืนวันอันผันผ่าน : การสื่อสารกับปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทย**. ใน กาญจนา แก้วเทพ (บก.). **สื่อเก่าสื่อใหม่ ใจเชื่อมร้อย**. หน้า 240 - 242. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- อดิภาพ ภัทรเดชไพศาล. (2555). **เสียงของความเปลี่ยนแปลง : ภาพสะท้อนของการเมือง สังคมและ วัฒนธรรมในเสียงดนตรี**. กรุงเทพฯ : สมบัติ.
- อารี สุทธิพันธุ์. (2528). **ศิลปนิยม (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ : กระดาษสา.
- ครูทองมิวสิค. (2561). **วงสุนทรภรณ์**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://krutongmusic.wordpress.com>. [2561, กุมภาพันธ์ 26].
- Coloradobach. (2018). **Johann Sebastian Bach**. [Online]. Available <http://coloradobach.org/johann-sebastian-bach/>. [2018, February 26].
- Geneticchoir. (2018). **Music and Times**. [Online]. Available : <https://geneticchoir.wordpress.com/>. [2018, February 26].
- Goldman, Alan H. (2011). “Value.” in **The Routledge Companion to Philosophy and Music**, 158. Edited by Theodore Gracyk and Andrew Kania. Oxon : Taylor & Francis Group.

- Kieran, Matthew. (2001). "Value of Art." in **The Routledge Companion to Aesthetics**, 215 - 225. Edited by Berys Gaut and Dominic M. Lopes. London:Taylor & Francis Group.
- Silvers, Anita. (1991, September). **The Story of Art Is the Test of Time.** **The Journal of Aesthetics and Art Criticism.** 49(3), 211 - 224.